

N:o 51.

Ank. till Riksd. kansli den 15 april 1890, kl. 5 e. m.

Utlåtande, med anledning af väckt motion om afskrifning af oguldna återstoden af ett Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag beviljad lån. (R. A.)

I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 149) har herr *N. Jönsson* föreslagit, att Riksdagen ville besluta, att det Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag af Rikets Ständer vid 1862—1863 årens riksdag erhållna statslån må till sitt återstående kapitalbelopp afskrifvas.

Då statsutskottet, till hvilket denna motion blifvit remitterad, nu går att deröfver afgifva utlåtande, anser sig utskottet böra lemna en öfversigt af ifrågavarande vattenafledningsföretags historia.

Sedan inom Listers härad i Blekinge län bildats ett bolag, benämndt Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag, med ändamål att genom dambyggnader hindra hafsvatten från att inströmma i sjön Vesan och öfversvämma deromkring belägna kärr och sidlända egor, att genom afledning och utpumpning uttömma det vatten, som från andra håll ditkomme, samt att vidtaga förberedande åtgärder till undanrödjande eller afhjelpande af hvad som kunde hindra ifrågavarande ändamåls rättsliga befrämjande, allt i öfverensstämmelse med ett af landtbruksingeniören Ph. Åkerman den 20 april 1860 upprättadt förslag, sådant detsamma med särskilda bestämmelser kunde varda antaget eller fastställt; stadfäste Kongl. Maj:t den 10 april 1863 för nämnda bolag

reglemente, hvaruti, bland annat, stadgades dels uti § 2, att bolagets delegare vore alla de egare eller innehafvare af den utaf ifrågavarande vatten skadade jord, hvilka, enligt de i förordningen den 30 november 1841 fastställda grunder, skulle i förhållande till blifvande jordförbättring i gäldandet af arbetskostnaden deltaga, och att, då den uti reglementet afsedda jordegendom komme under en annan egares eller innehafvares förvaltning, den nye egaren eller innehafvaren ansåges sjelfskrifven såsom delegare i bolaget med företrädarens både rättigheter och skyldigheter, dels ock i § 3, att en hvar vore bolagsman i förhållande till den vinst han, efter skedd uppmätning och gradering af den vattenskadade egendomen, befundes hemta af kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsföretaget, och att efter denna grund så väl hans ansvarighet som röst-rättighet skulle beräknas, men att intill dess rätta delaktighetsbeloppet blifvit på sådant sätt bestämdt, hans andel i bolaget borde beräknas efter den areal, han enligt bemålde Åkermans vid dennes omförmälda förslag fogade uträkning innehade, med vilkor likväl att, om någon under tiden fått utbetala för mycket eller för litet, sådan rättelse skulle ega rum, att den, som utbetalt för mycket, återfinge sitt öfverskott och den, som betalt för litet, fylde det som fattades, i begge fallen med ränta, när rätta delaktighetsbeloppet blefve bestämdt. Uppå framställning af enskild motionär beviljade Rikets Ständer vid 1862—1863 årens riksdag ett lånebidrag af 50,000 riksdaler till företagets understödjande, under vilkor, bland annat, att efter tre års förlopp från slutet af det år, hvarunder lånemedlen utbekommits, borde årligen erläggas åtta procent af hela den lyftade lånesumman, hvaraf ränta efter fem för hundra skulle godtgöras å oguldet kapitalbelopp och återstoden utgöra afbetalning derå.

Efter det Kongl. Maj:t derefter den 15 mars 1864 fastställt ofvan omförmälda, af Åkerman upprättade arbetsplan samt den 3 juni samma år godkänt ett af den till företagets utförande utsedda arbetsdirektion undertecknad kontrakt om arbetets påbörjande sistnämnda år och fullbordande före den 1 oktober 1867, blef det beviljade låneunderstödet från riksgäldskontoret utbetaldt den 22 juli 1864. Arbetet påbörjades samma år och fortgick under åren 1864 och 1865 i enlighet med den fastställda planen, men vid 1866 års vårflod blefvo de för arbetets utförande uppförda kanalvallar sönderskurna och bortförda, hvarigenom dels stor skada orsakades å nedanför liggande odlad mark, dels ock den afleda Norje-åns vatten återfördes till sitt förra lopp genom sjön Vesan. I anledning häraf beviljade Kongl. Maj:t den 10 augusti 1866 bolaget ett amorteringslån från handels- och sjöfartsfonden å 10,000 kronor till

företagets utförande och kanalvallarnes återställande i enlighet med ett af majoren i väg- och vattenbyggnadscorpsen A. Remmer uppgjort förslag, slutande å 22,467 kronor.

Då emellertid företaget icke kunde inom den fastställda arbets-terminen fullbordas, beviljade Kongl. Maj:t vid två särskilda tillfällen förlängning af arbetstiden, senast till den 1 oktober 1872.

På framställning af enskild motionär medgaf dessutom Riksdagen år 1868 den förändring i de bestämda villkoren rörande det från riksgäldskontoret anvisade lånet, att till och med 1870 blott fem procent behöfde erläggas och att amorteringen ej behöfde begynna förr än med år 1871.

Sedan derefter styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader den 25 april 1872 aflåtit en skrifvelse till Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge län med förständigande för bolaget att den 1 oktober 1872 hafva torrlägningsarbetet afsyningsgildt, vid äfventyr att styrelsen eljest skulle finna sig nödsakad att göra hemställan om lånebidragens indrifning på en gång, ingick arbetsdirektionen till Kongl. Maj:t med en skrift, deruti direktionen, med förmålan att bolaget insett fruktlösheten af sina bemödanden att, utan delegarnes ruinerande, fullborda sjötappningsarbetet efter den fastställda planen och att bolaget därför vid bolagsstämma den 11 juni 1872 beslutat genom direktionen anhålla, att den en gång medgifna rättigheten till lånens amortering på vissa år måtte bolaget förunnas, ehuru bolaget sett sig urståndsatt att fullborda sjöaftappningsarbetet, i underdånighet anhöll, att Kongl. Maj:t täcktes medgifva bolaget rättighet att fortfarande liksom dittills genom årlig inbetalning till stadgadt belopp erlägga ränta och afbetalning å båda länen, intill dess desamma sålunda blifvit till fullo guldna.

Uti underdånigt utlåtande, som Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge län öfver denna framställning den 24 december 1872 afgaf, anfördes, att företaget, som enligt det uppgjorda förslaget beräknats kosta 86,775 riksdaler, redan då medtagit en kostnad för intressenterna af 146,251 riksdaler, utan att likväl det afsedda ändamålet uppnåtts. Ehuru detta höga kostnadsbelopp till någon del tillkommit genom mindre ändamålsenliga åtgärder från intressenternas sida och genom räntor å upptagna lån samt genom bristande kraft, enighet och beslutsamhet hos intressenterna, vore likväl Kongl. Maj:ts befallningshafvande, liksom nästan alla de personer, som om arbetet tagit kändedom, öfvertygad derom, att detsamma icke kunnat bringas till ett tillfredsställande slut efter den därför fastställda planen. Företaget hörde onekligen till de svåraste i sitt slag, enär den areal, som skulle torr-

läggas, egentligen vore en hafsvik, uti hvilken betydliga vattenmassor utfölle dels genom två år och dels genom det starka tillflöde, som i synnerhet vid snösmältningstiden nedströmmade från en bergås.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansåg därför företagets misslyckande åtminstone till någon del vara beroende på förhållanden, som icke kunde läggas intressenterna till last.

På grund af hvad sålunda förekommit föreslog Kongl. Maj:t genom proposition den 18 januari 1873 Riksdagen att medgifva, att bolaget finge, på de vilkor Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskrifva, bibehålla det statslån å 50,000 riksdaler, bolaget från riksgäldskontoret erhållit, och återgälda lånet genom årliga inbetalningar i stadgad ordning utan förbindelse för bolaget att torrlägga sjön Vesan.

Sedan Riksdagen dertill lemnat sitt bifall, tillät Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 4 december 1874 bolaget att fortfarande bibehålla ifrågasvarande båda lån och desamma, jemlikt stadgade amorteringsplaner, återgälda utan förbindelse för bolaget att i vidsträcktare mån än som redan skett fullborda företaget.

Det från handels- och sjöfartsfonden beviljade lånet har sedermera blifvit till fullo återbetaldt och förvaltningen af det från riksgäldskontoret anvisade lånet har från och med år 1874 öfvertagits af statskontoret.

Under år 1888 ingingo derefter delegarne till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, hvori de, med förmålan att värdet af den genom företaget, som utförts under ledning af majoren i väg- och vattenbyggnadscorpsen A. Remmer, vunna jordförbättringen, af utsedd nämnd år 1880 uppskattadt till 81,867 kronor 64 öre, men af häradsstyrelsen nedsatt till 62,438 kronor 36 öre, icke ens motsvarade hälften af de kontanta utlägg, bolaget hittills fått för arbetet vidkännas, och att så stor förlust redan för bolaget uppkommit, att flere delegare i följd deraf måst gå från hus och hem och att detsamma skulle blifva fallet med ännu flere, om de till 4,000 kronor fastställda annuiteterna å omförmälda lån å 50,000 kronor skulle fortfarande gäldas, i underdånighet anhöllo, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att den obetalda delen af lånet, utgörande, enligt bifogad uppgift från statskontoret, med upplupen ränta vid 1887 års slut 24,778 kronor 63 öre, måtte få afskrifvas.

Vid denna ansökning var fogadt, bland andra handlingar, bevis af domhafvanden i orten att en stor del af de hemman, hvilka hade sina egor inom området för ifrågasvarande bolag, besvärades af in-teckningar för gäld intill och öfver hemmanens verkliga värde, hvilket särskildt vore fallet med de hemman, hvilka syntes få vidkännas största kostnaden

för företaget, samt att ställningen bland flertalet bland jordegarna syntes vara sådan, som förmådde de icke i längden erlægga de bidrag, hvilka år efter annat hos dem uttaxerades för återgåldande af ifrågasvarande statslån.

Öfver denna ansökning hade yttranden afgifvits af åtskilliga myndigheter.

Förste landtmätaren i Blekinge län hade såsom sitt omdöme uttalat, att värdet af den vunna jordförbättringen icke motsvarade räntan å de därför nedlagda kostnader tillika med utgifterna för kanalarbetets årliga underhåll, hvadan och då flertalet af delegarne i följd af den ojemma och orättvisa årliga utdebitering, som följde af den ofvan omförmälda bestämmelsen i bolagsordningen, att kostnaderna skulle utdebiteras efter egovidden, intill dess företaget vore fullbordadt, icke fortfarande förmådde bära dessa utgifter, förste landtmätaren ansåge skäl förefinnas att bevilja den sökta afskrifningen.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade ansett tillräckliga skäl icke förefinnas att tillstyrka afskrifning af hela det återstående lånebeloppet med ränta, hvarjemte styrelsen anmärkt, att, om ansökningen bifölles, många likartade ansökningar antagligen skulle framkallas, genom hvilkas beviljande afsigten med statslån för utförande af vattenaftappningar och odlingsföretag skulle i väsentlig mån förfelas.

Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge län hade — med förmälan, bland annat, att företagets misslyckande icke kunde tillskrivas delegarne och att äfven de delegare, som tillskyndats största båtnaden af företaget, i allt fall i allmänhet icke bereds fördelar, motsvarande värdet af de hittills nedlagda kostnaderna — tillstyrkt bifall till ansökningen.

Statskontoret hade, jemte meddelande af den upplysning, att under åren 1869—1887 för ifrågasvarande lån influtit 67,500 kronor, hvaraf 41,736 kronor 68 öre beräknats såsom ränta och återstoden 25,763 kronor 32 öre utgjort kapitalafbetalning, så att ett kapitalbelopp af 24,236 kronor 68 öre återstode oguldet, vidare anført, att då ifrågasvarande sjösänkingsarbete, som enligt det uppgjorda förslaget beräknats kosta 86,775 kronor, enligt vid ansökningen fogadt intyg medfört en kostnad, förutom vissa ej upptagna utgifter, af 139,507 kronor 19 öre, och denna kostnad med mer än dubbla beloppet öfverstege det värde, hvartill fördelarne af det hittills gjorda ofullständiga arbetet uppskattats, samt detta ofördelaktiga resultat till icke ringa del syntes bära tillskrivas förhållanden, hvarå bolaget icke kunnat hafva synnerlig inverkan, ansåge statskontoret, med hänsyn jemväl dertill, att å ifråga-

varande lån under hela tiden erlagts ränta efter 5 procent till sammanräknadt belopp af 41,736 kronor 68 öre, hvilken räntefot för de senare åren måste anses jemförelsevis hög, sig kunna hemställa om sådan lindring i de bestämda betalningsvilkoren, att räntefrihet å det återstående kapitalbeloppet, 24,236 kronor 68 öre, måtte bolaget medgifvas och att den årliga inbetalningen nedsattes till 3,000 kronor för åren 1888—1894 samt till 3,236 kronor 68 öre för år 1895.

I proposition af den 14 december 1888 föreslog Kongl. Maj:t 1889 års Riksdag att medgifva den af statskontoret sålunda tillstyrkta lindring i de för ifrågavarande lån gällande betalningsvilkor.

Härförutom hade herr N. Jönsson jemväl vid 1889 års riksdag i väckt motion föreslagit, att lånet måtte helt och hållet afskrifvas.

I afgifvet utlåtande yttrade statsutskottet, att, enär enligt dess åsigt ifrågavarande företags misslyckande hufvudsakligen torde vara att tillskrifva omständigheter, som det ej berott på delegarne att afhjelpa, och främst den ringa erfarenhet beträffande ett sådant arbetes planläggning och utförande, som vid tiden för förslaget upprättande stått till buds, utskottet ansåge sig ega giltig anledning tillstyrka Riksdagen att behjerta dessa delegares belägenhet, men att, då skäl förefunnes att antaga, att de enskilda jordegarna icke vore utan skuld till företagets mindre lyckliga resultat, utskottet funne sig härutinnan ej kunna gå längre än till förordande af hvad Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med statskontorets yttrande, föreslagit.

På utskottets hemställan beslöt derpå Riksdagen, att med bifall till Kongl. Maj:ts förslag, men utan afseende å herr N. Jönssons motion, medgifva den lindring uti de gällande vilkoren för återbetalning af det Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlingsbolag af Rikets Ständer vid 1862—1863 årens riksdag beviljade lån, att det återstående kapitalbeloppet, 24,236 kronor 68 öre, skulle få räntefritt åtnjutas och återbetalningen verkställas på det sätt, att för hvarje af åren 1888—1894 inbetalades 3,000 kronor samt för år 1895 3,236 kronor 68 öre; börande de på år 1888 belöpande 3,000 kronor inbetalas under år 1889 och de öfriga beloppen hvart och ett före slutet af det år, för hvilket beloppet skulle erläggas.

Enligt hvad utskottet erfarit, har bolaget hittills icke gjort någon afbetalning å ofvanberörda belopp, 24,236 kronor 68 öre.

I sin vid innevarande riksdag väckta, nu ifrågavarande motion åberopar motionären hufvudsakligen innehållet af ett vid hofrättssyn i anledning af rättegång om uppskattningen af det genom ifrågavarande uttappning vunna jordförbättringsvärdet af statens landtbruksingeniör

E. W. Ewe såsom synerättens tillkallade, sakkunniga biträde i november månad år 1888 afgifvet utlåtande öfver sjösänkingsföretaget, hvilket utlåtande innehöll, bland annat: att medelvattenståndet i Vesan nu är detsamma som före vattenafledningsföretagets utförande; att de för vattnets afledande anlagda kanalerna varit dertill alldeles för små; att felaktigheterna i förslaget haft sin orsak i då för tiden förefintliga ofullständiga erfarenhetsrön rörande på saken inverkan förhållanden; att jordförbättringen af bemälda landtbruksingeniör beräknades till ett värde af 16,155 kronor 4 öre, så att, under förutsättning att anläggningarna vidmagthölles, bolaget kunde af vattenledningen undfå en vinst per år, efter fyra procent, af 646 kronor 20 öre; samt att hela arbetet vore, såsom vattenafledningsföretag, att anse såsom alldeles misslyckadt.

Motionären anför vidare, att, enligt sammandrag af bolagets uttaxeringslängder, bolagets utgifter uppgått till 171,122 kronor 95 öre samt att bolagets utgifter således öferskridit det vunna jordförbättringsvärdet med ej mindre än 154,967 kronor 91 öre, som torde komma att ökas med tusentals kronor endast i rättegångskostnader, innan pågående ofvan omförmälda rättegång hunne afslutas; att af de i början till bolaget inberäknade cirka 3,000 tunnland 1,200 à 1,300 tunnland genom rättegång blifvit från bolaget befriade och således endast 1,771 tunnland 6 kappland vore betalningsskyldiga eller i bolaget kvarstående; att, när uppskattningen af jordförbättringsvärdet genom rättegång vunnit laga kraft, samt uträkningen bolagsmännen emellan i enlighet med bestämmelserna i 3 § af det för bolaget gällande reglemente blifvit verkställd, endast den till förbättring uppskattade jorden komme att i förhållande till förbättringsvärdet i uttappningskostnaderna deltaga; att, då en stor del af jorden säkerligen komme att åsättas ingen eller högst obetydlig förbättring och dess egare således genom gjorda uttaxeringar betalt för mycket till kostnaderna och på grund af förenämnda paragraf vore berättigade att erhålla tillbaka hvad de sålunda betalt för mycket, kostnaderna komme att gäldas af blott en del bolagsmän; samt att häraf lätt kunde inses huru förtviffad och behjertansvärd deras ställning vore, och att den begärda afskrifningen vore nödvändig för att de med sina familjer skulle undgå att få gå ifrån sina hus och hem.

Då motionären trodde sig sålunda hafva visat, att de af statens landtbruksingeniör Åkerman för arbetsföretagets utförande uppgjorda kalkyler och planer, hvarförutan företaget säkerligen ej kommit till stånd, varit felaktiga i beräkningarne och missledande, samt arbetet utförts under ledning af majoren i väg- och vattenbyggnadscorpsen A. Remmer och således staten genom sina tjänstemäns ofrivilligt missledande åtgär-

der varit väsentligaste orsaken till detta olyckliga bolags tillkomst, för hvars skull åtskillige bolagsmän blifvit ruinerade och ännu flere torde blifva det utan annan förskyllan, än att de låtit leda sig af sakkunniga mäns omdöme, hade motionären ansett den begärda afskrifningen af lånet vara en gärd af rättvisa och billighet, helst bolagsmännen ändå fått vidkännas flerdubbelt större förlust, än staten med efterskänkande af lånets återstod skulle göra.

Af den redogörelse, som i det föregående blifvit lemnad, framgår ovedersägligen, att ifrågavarande vattenafledningsföretag, om hvars svårigheter icke ens de sakkunnige, än mindre jordegarna, vid dess början hade någon insigt, utfallit så olyckligt, att inom vårt land näppeligen något annat dylikt företag för delegarne medfört så svåra förluster, utan torde detsamma i nämnda hänseende här i riket sakna motstycke. Till följd af den undantagsställning, berörda företag sålunda intager, lära de lättnader och medgifvanden, staten tilläfvventyrs lemnar delegarne i bolaget, icke kunna på giltiga skäl eller med utsigt till framgång åberopas till förmån för andra af staten med lån understödda bolag, hvilkas ändamål icke uppnåtts och som i stället för fördelar åt sina delegare beredt förlust. Då härtill kommer, att det belopp, hvars efterskänkande blifvit ifrågasatt, icke uppgår till mer än 24,236 kronor 38 öre och således torde få anses såsom jmförelsevis mindre betydligt, samt att ett stort antal af delegarne, enligt hvad kronofogden i orten hos Kongl. Maj:t upplyst, lefva under mer eller mindre tryckta förhållanden och icke ega mer, än som erfordras för deras nödtorftiga bergning, har utskottet funnit sig kunna tillstyrka bifall till motionen. Härtill har utskottet så mycket hellre ansett sig ega anledning som, då denna fråga vid sistlidne års riksdag förevar till behandling inom Andra Kammaren, dåvarande statsrådet och chefen för civildepartementet förklarade, att, sedan frågan förevar hos Kongl. Maj:t, upplysningar framkommit, som stälde delegarnes förluster i en bjertare dager, än då Kongl. Maj:ts proposition i ämnet beslöts, samt att, derest kammaren, med afseende å de sålunda kända förhållandena, skulle finna sig manad att i anledning af motionärens framställning gå längre än statsutskottet, statsrådet icke hade något att erinra deremot.

Utskottet hemställer,

att Riksdagen må besluta, att oguldna återstoden af det Vesans kärr- och sjöuttömnings- samt odlings-

bolag beviljade statslån, 24,236 kronor 68 öre, skall afskrifvas.

Stockholm den 14 april 1890.

På statsutskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.

Reservation

af herrar grefve *G. Sparre*, *H. P. P. Tamm*, grefve *E. C. A. Piper*, *F. Boström*, *L. O. Larsson*, *S. Nilsson* och *A. Persson*:

»Då, efter det sistlidna års Riksdag, utan votering i Första Kam-maren och med 106 röster mot 48 i den Andra, afslog ett af samme motionär väckt, lika lydande förslag, som det utskottet nu tillstyrkt, intet på saken inverkan inträffat, hafva vi ansett oss icke böra frångå Riksdagens då fattade beslut. Handlingarna gifva oförtydligt tillkänna, att, sedan 1889 års Riksdag befriat delegarne uti ifrågavarande bolag från all räntebetalning å statens återstående fordran samt medgifvit denna fordrans återbetalning med 3,000 kronor om året i sju år och 3,236 kronor 68 öre under det åttonde, den årliga utdebitering å del-egarne, hvilken för lånets gäldande erfordras, är af så ringa betydenhet, att delegarnes ekonomiska välstånd icke kan vara beroende deraf. Vid sådant förhållande synas icke heller ur denna synpunkt några skäl tala för, att staten, som nästlidna år efterskänkte räntan å sin återstående fordran, nu äfven efterskänker dennas kapitalbelopp. Då härtill kommer, att, derest Riksdagen bifaller motionen, andra framställningar af enahanda art säkerligen ej skola uteblifva, måste vi reservera oss mot utskottets tillstyrkande af motionen.»

Herrar *P. J. von Ehrenheim*, *V. N. Ekenman*, *K. Bohnstedt* och *A. Peterson* hafva anhållit att få antecknad, att de icke inom utskottet deltagit i behandlingen af förevarande ärende.